

ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКІ ОБРАЗНІ ПОРІВНЯННЯ НАЙВИЩОГО СТУПЕНЯ: СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ

Не зважаючи на тонку межу між метафорою та образним порівнянням, слід визнати, що перша стає фокусом наукового аналізу набагато частіше, ніж останнє не лише в лінгвістиці, а й у когнітивній психології, філософії та теорії літератури. Ще менше досліджується структура, семантика і функціонування образного порівняння в давні періоди англійської мови.

Об'єктом аналізу у цій роботі є образні порівняння давньоанглійської мови, з компонентом *gelicost* (давньоанглійським прикметником у найвищому ступені порівняння). Предметом розвідки є структурні особливості вищезазначених образних порівнянь. Дібраний методом суцільної вибірки, весь корпус давньоанглійських образних порівнянь з компонентом *gelicost*, налічує 28 одиниць, наприклад:

- (1) ... *him of eagum stod ligge gelicost leoht unfæger*.

‘...в його очах стояло, полум’ю найбільш подібне, світло жахливе’

Терміни відкрите / закрите образне порівняння зазвичай використовуються в контексті досліджень семантики образних порівнянь (Margolis 1957; Beardsley 1981; Dawes 1998; Walker 2016), але беручи до уваги той факт, що будь-які зміни в семантиці переважно призводять до відповідних змін у формі, доцільним видається використання цих термінів як дієвого критерію для упорядкування структури аналізованих образних порівнянь у послідовну парадигму.

Критеріями авторської структурної класифікації є: 1) відмінок іменника, що використовується як еталон порівняння; 2) кількість компонентів образного порівняння, актуалізованих у поверхневій структурі: три (предмет, еталон та маркер порівняння) або всі чотири (предмет, еталон, маркер порівняння та основа порівняння); 3) їхнє граматичне вираження; 4) їхнє позиціонування в межах конструкції.

Базовою структурою для більшості давньоанглійських образних порівнянь найвищого ступеня є $N / \text{Pron} + N_{\text{dat}} + \text{gelicost}$. Порівняння, що використовують іменник у давальному відмінку як еталон, можуть починатися як з предмета (1.), так і з еталону (2.), і, отже, їх можна поділити на два підтипи:

1. Відмінною рисою першого структурного підтипу давньоанглійських образних порівнянь найвищого ступеня є те, що конструкція починається з предмету порівняння. Такі образні порівняння можуть бути відкритими (коли не експлікується основа порівняння, спільна для предмету та еталону: підтипи 1.1.), або закритими (коли основа порівняння, спільна для предмету та еталону, експлікується: підтипи 1.2).

1.1. Відкриті образні порівняння: $N / \text{Pron} + N_{\text{dat}} + \text{gelicost}$ можна розділити на два підтипи.

а) Перший підтип є власне базовою структурою $N / \text{Pron} + N_{\text{dat}} + \text{gelicost}$, наприклад:

(2) *Word spearcum fleah attre gelicost, þonne he ut þorhdraf: "Eala drihtenes þrym*

‘Слова іскрами вилітали, отруті найбільш подібні, коли він викрикнув «На жаль, слава Господня!»

У прикладі (2), взятому з «Христос і Сатана», що датується 7-м століттям, «слова» порівнюються з «отрутою» без актуалізації спільної характерної риси – основи порівняння. Дистантне розташування предмету і еталону порівняння у цьому структурному типі було необов’язковим.

б) Другий підтип цієї структури розширений іменною фразою, яка вказує на еталон, але не може бути потрактована як основа порівняння, оскільки вона є недостатньо семантично конкретизованою для чіткого розуміння спільної ознаки: $N + N_{\text{dat}} + \text{gelicost} + \text{NP} (\text{Adj} + N + \text{підрядне речення})$

(3) *Is seo eaggebyrd stearc ond hiwe stane gelicast, gladum gimme, þonne in goldfate smiþa orþoncum biseted weorpeð.*

‘Очі того птаха пронизливі і кольору, каменю найбільш подібного, яскравій дорожчості, інкрустованій в золото майстерними ковалями.’

Цей структурний тип є дуже схожим на перший, проте еталон тут додатково поширюється іменною фразою. Таким чином, колір очей порівнюється не просто з будь-яким каменем, а каменем, який є яскравою дорожчистістю, причому не будь-якою, а тією, яку вправно інкрустують у золото квалі. Сам колір, про який йде мова, не актуалізується, тому, незважаючи на розширену конкретизацію виду самоцвіту, образне порівняння не можна вважати закритим.

1.1.1.1. Закриті образні порівняння з базовою структурою: $N / \text{Pron} + N_{\text{dat}} + \text{gelicost}$.

Якщо образне порівняння такого типу закрите, його структура доповнюється додатковими лексемами, фразами чи реченнями, які є

вербалізацією основи порівняння, що робить конструкцію закритою. Можна виділити чотири підтипи закритих образних порівнянь з базовою структурою N / Pron + N_{dat} + *gelicost*.

a) N + Adj + N_{dat} + *gelicost* + clause

(4) *...se engel becwom, windig and wynsum, wedere gelicost þonne hit on sumeres tid sended weorðeð dropena drearung on dæges hwile, wearmlic wolcna scur.*

‘...ангел спустився, прохолодний і приємний, такій погоді найбільш подібний, коли в літню пору краплі бризу посиляються на землю і з небес падає теплий дощ.

Цей структурний тип базується на структурі N / Pron + N_{dat} + *gelicost*; з додатковими прикметниками на позначення основи порівняння між предметом та еталоном. Складнопідрядне речення вважається частиною порівняння, оскільки воно визначає еталон, конкретизує тип погоди, до якої подібний ангел. Отже, у наведеному вище прикладі ангела порівнюють із літнім бризом на тій підставі, що обидва вони прохолодні та приємні.

b) N + V/VP + N_{dat} + *gelicost*

Вищезазначений структурний підтип є досить продуктивним. Що відрізняє його від описаних конструкцій раніше, так це те, що основа порівняння виражається дієсловом, або дієслівною фразою, а не прикметником.

(5) *Landes frætwæ gewitaþ under wolcnum winde geliccost.*

‘Землі зникнуть з-під неба, вітру найбільш подібно’

У цьому прикладі, взятому з “Фенікса”, який датується 9 століттям, землю порівнюють з вітром, оскільки кожне з них може щезнути, хоча характер зникнення не зовсім зрозумілий: швидкий, чи неосяжний, чи тимчасовий тощо.

c) clause + N + N_{dat} + *gelicost*

(6) *“Gewat þa ofer wægholm, winde gefysed, flota famiheals fugle gelicost...”*

‘Йшов по морю хвиль, вітром керований, з запіненою шією корабель, птасі найбільш подібний.’

У (6) автор Беовульфа порівнює корабель із птахом, оскільки вони, рухаючись за вітром, однаково тримаються на воді. Таким чином, він конкретизує образне порівняння реченням, яке пояснює причину схожості корабля і птаха.

d) N + N_{dat}/Pron_{dat} + *gelicost* + clause

(7) *Het wæpen wera wexe gelicost on þam orlege eall formeltan*

‘(він) зробив так, що зброя стала воску найбільш подібна, повністю розтанула в битві...’

Цей структурний підтип схожий на попередній, однак відрізняється позиціонуванням речення на позначення основи порівняння, яке в цьому випадку знаходиться в постпозиції. Наведений приклад актуалізує порівняння зброї з воском, як таких, що мають однакову властивість – здатність повністю розплавитися.

2. Відмінною особливістю другого структурного підтипу давньоанглійських образних порівнянь з компонентом gelicost є те, що конструкція починається з еталону порівняння: $N_{dat} + gelicost + clause / N_{nom}P$:

(8) *wundum weorðan; wætre geliccost faran flode blod.*

‘...рана зробилася; дощу найбільш подібно, полилися потоки крові.’

На відміну від усіх інших структурних типів образних порівнянь в найвищому ступені, цей починається еталоном, за яким слідує *gelicost* і предмет порівняння. Таким чином, (8) експлікує подібність між потоками крові та дощем, поміщаючи іменник у давальному відмінку *wætre* ‘дощу’ у препозиції відносно маркера порівняння та його предмету.

ЛІТЕРАТУРА:

1. DOEC = Dictionary of Old English Corpus. [1981] 2009. Antonette diPaolo Healey with John Price Wilkin and Xin Xiang (compilers), The Dictionary of Old English Corpus Web Corpus, Tei-P5 Conformant Version. Toronto: University of Toronto Center for Medieval Studies DOE Project

2. Beardsley, Monroe C. (1981) *Aesthetics: problems in the philosophy of criticism*. Hackett Publishing.

3. Dawes, Gregory W. (1998) The body in question: metaphor and meaning in the interpretation of Ephesians 5:21-33. Leiden : Brill.

4. Margolis, Joseph. (1957) Notes on the Logic of Simile, Metaphor and Analogy. *American Speech*: Vol. 32, No. 3. 186-189. Duke University Press.

5. Walker, Marilyn A. (2016) Automatically Inferring Implicit Properties in Similes. *Proceedings of NAACL-HLT*. 1223–1232. San Diego, California.